

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Ваня Куздова Банабакова

в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни
науки“,

профессионално направление 3.7. „Администрация и управление“,
научна специалност „Организация и управление извън сферата на
материалното производство“,

Национален военен университет „Васил Левски“,
гр. Велико Търново

на дисертационен труд с автор

Николай Валериев Илиев

**НА ТЕМА: „Насоки за развитие на автомобилното застраховане в
България“**

представен за придобиване на образователно-научна степен

„Доктор“

по професионално направление 3.8. Икономика,

научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка
(застраховане и социално дело)“

Основание за написване на становището: Заповед на Ректора на СА „Д. А.
Ценов“ - Свищов № 814/01.09.2023 г. за назначаване на научно жури и Протокол №
1 от 07.09.2023 г. от първото заседание на научното жури

2023 г.

1. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на тема „Насоки за развитие на автомобилното застраховане в България“ е насочен към изследване на състоянието, тенденциите и възможностите за развитие на автомобилното застраховане.

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 181 страници (от които 166 страници основен текст) и включва увод, три глави, заключение и списък с използвана литература. В дисертационния труд са представени 31 таблици и 16 фигури. Използвани са 30 източника.

Представеният дисертационен труд отговаря на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България.

2. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд изследва актуална за света и България научна проблематика, свързана с необходимостта от развитие и усъвършенстване на автомобилното застраховане.

Редица предпоставки от макро и микро средата на застрахователния автомобилен пазар определят актуалността и значимостта на темата на дисертационния труд и самата разработка, като: влиянието на редица фактори като високите скорости, засиления трафик по пътищата, поведението и опита на водачите, състоянието на пътната настилка, метеорологичните условия и други, води до повишаване на пътнотранспортните произшествия; това е проблем за всички страни по света, независимо от степента им на развитие; развитието на IT технологиите водят до създаване на нови в технологично отношение автомобили, което обаче се явява предпоставка за редица проблеми, включително и от застрахователен характер, които до този момент не са съществували; автомобилното застраховане, представлявано от застраховките „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“ се превръща в лидер на застрахователния пазар; застраховането се разглежда и като социално значима дейност и други.

Тези предпоставки налагат необходимостта да бъдат изследвани проблемите, свързани с автомобилното застраховане и да се очертаят насоките за неговото бъдещо развитие.

Това определят актуалността и значимостта за теорията и практиката на темата на дисертационния труд и самата разработка.

В увода е обоснована актуалността на темата и са дефинирани точно и ясно обекта и предмета на изследването, неговата цел и седем научноизследователски задачи.

Дисертационният труд е разработен на основата на изследователската теза, че при въвеждане на определени законодателни и организационни промени е възможно да се подобри застрахователната работа, вследствие на което да се повиши обхватът и реализирания премиен приход от застрахователите, предлагащи автомобилни застраховки на българския застрахователен пазар.

При разработване на дисертационния труд и за постигане на целта, решаване на научноизследователските задачи и доказване на изследователската теза са използвани научно-изследователски подходи и методи като: индукция, дедукция, експертни оценки, методите за събиране на първична информация, статистически методи за обработка на информацията и други. Анализите се основават на богат и актуален емпиричен материал. Използвана е официална статистическа информация от публикации на НСИ и КФН.

Теоретична и методологическа основа на дисертационното изследване са трудовете на чуждестранни и български учени в областта на застраховането.

Във увода на дисертационния труд са дефинирани и ограничителните условия, при които е проведено изследването.

В първа глава на дисертационния труд авторът прави сравнителен и критичен анализ на теоретичните постановки, свързани с автомобилното застраховане и откроява неговата роля за развитието на застрахователния пазар в България. Направен е сравнителен анализ с водещи в икономическо отношение страни от Европа и света. Откроени са икономическите аспекти и особеностите на организацията на двете изследвани застраховки „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“. Акцентът е насочен към изследване на особеностите на двета вида застраховки, спецификата при сключването на застрахователните договори и особеностите на процеса по уреждане (ликвидация) на щетите по двете застраховки.

Във втора глава авторът на дисертационния труд анализира състоянието и развитието на автомобилното застраховане в страната. Откроени са факторите, влияещи върху него като изследването е насочено към две основни групи – фактори, свързани с обекта на застраховане и фактори, свързани със законодателството. Анализирана е динамиката в развитието на двета вида застраховки в следните направления: развитие на премийния приход по застраховките, и развитие на застрахователните плащания по застраховките. Изследвано е и отражението на КОВИД-19 върху развитието на застраховката „Каско на МПС“.

В трета глава са изведени предизвикателствата и са начертани перспективите за развитие на автомобилното застраховане в България. Авторът изследва две основни предизвикателства – тези, свързани с въвеждането на Бонус-Малус системата в България и предизвикателствата

пред повишаване на обхватата на доброволното застраховане, свързано с притежаването и използването на моторни превозни средства (застраховката „Каско на МПС“). Направен е сравнителен анализ с добите европейски практики и са дадени обосновани предложения за усъвършенстване на застрахователния процес. Важен принос на дисертационния труд са предложените препоръки за усъвършенстване на автомобилното застраховане в България в насока развитие на допълнителното покритие при автомобилното застраховане. За целта авторът изследва особеностите на застрахователното покритие автоасистанс и очертава целесъобразните начини за неговото предлагане.

В резултат на изследванията в края на трите глави са направени задълбочени обобщения и изводи.

В заключението на дисертационния труд са представени обобщени изводи и предложения и постигнатите научни и научно-приложни резултати от направеното изследване.

Съдържанието на дисертационния труд напълно отговаря на неговата тема. Поставените цел и научноизследователски задачи са цялостно постигнати. Първа глава решава първа, втора и трета научноизследователски задачи, чрез втора глава са решени четвърта, пета и шеста научноизследователски задачи, а трета глава решава седма задача.

Изследователската теза е доказана на основата на проведени емпирични проучвания и статистически анализи.

Дисертационният труд е разработен последователно и логично. Отделните глави са добре балансираны. Авторът владее много добре терминологията по разглежданата проблематика, използвал е статистически методи и инструменти за анализ и актуални емпирични данни. Дадени са иновативни научни предложения с приложен характер за успешното развитие на автомобилното застраховане в страната.

Дисертационният труд съдържа значими научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд показва, че неговият автор притежава задълбочени теоретични знания по научната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. Авторът предлага значими научноприложни решения на важен практически проблем с икономическа и социална значимост.

Считам, че представеният дисертационен труд напълно отговаря на изискването на чл. 27, ал. 1 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България.

Обемът на дисертационния труд е оптимален, от гледна точка на цялостност и завършеност на научното изследване и от гледна точка на изискванията за дисертационен труд за придобиване на ОНС Доктор.

Разработеният дисертационен труд е лично дело на автора. Не е констатирано plagiatство в дисертационния труд и автореферата и нямам съмнения за такова.

Авторефератът е разработен в обем от 36 страници. Той отразява коректно съдържанието на дисертационния труд на тема „Насоки за развитие на автомобилното застраховане в България“, и включва задължителните научни и научноприложни приноси и списък с научните публикации по темата.

3. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд съдържа **научни и научно-приложни приноси**. Приемам формулираните от автора на дисертационния труд научни и научно-приложни приноси.

Като най-значим се открява следния **научен принос**:

- Направен е сравнителен и критичен анализ и са доразвити отделни елементи от наличното знание в областта на застраховането и в частност на автомобилното застраховане.

Като най-значими се откряват следните **научно-приложни приноси**:

- Изведено е значението на автомобилите за българските граждани и на автомобилното застраховане за българския застрахователен пазар на основата на емпиричен анализ.
- Очертано е финансовото състояние на автомобилното застраховане в България въз основа на анализираните тенденции в развитието на основните показатели „премиен приход“ и „застрахователни плащания“ по застраховките „Каско на МПС“ и „Гражданска отговорност на автомобилистите“.
- Доказана е, с необходимите аргументи, целесъобразността на законодателното решение на основния проблем, който възпрепятства въвеждането на застрахователната система „Бонус-Малус“ в България, което налага промяна на обекта на застраховане при задължителната застраховка „Гражданска отговорност на автомобилистите“.
- Предложени са организационни решения на проблемите, свързани с предлагането на застрахователна защита в автомобилното застраховане, с цел подобряване на застрахователната работа и нейния обхват, и като резултат увеличаване на реализирания от застрахователите премиен приход.

Така формулираните приноси приемам като значими за науката и практиката.

Научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд могат да се отнесат към следните групи:

- Доразвиване и дообогатяване на актуален научен проблем, свързан с необходимостта от развитие и усъвършенстване на автомобилното застраховане;
- доказване с нови средства на съществени нови страни на вече съществуващи научни проблеми, теории и методически подходи;
- приноси за внедряване – алгоритми, методики и модели.

По темата на дисертационния труд авторът е представил 3 научни публикации, от които 1 студия, 1 научна статия и 1 научен доклад. От представените публикации 1 е в съавторство, а другите са самостоятелни. Научната статия е публикувана в списание „Бизнес управление“, което е индексирано в Scopus. Всички публикации са в научни издания в страната. От представените публикации докторантът формира 40 точки при минимален брой изискуеми 30 точки.

Докторантът е участвал в научни форуми в страната като: 13 и 14 докторантски научни сесии, проведени в СА „Д. А. Ценов“, гр. Свищов през 2020 и 2021 г., и Международна научно-практическа конференция „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през ХХІ век – тенденции и предизвикателства“, СА „Д. А. Ценов“, гр. Свищов през 2021 г.

С представените научни публикации Николай Валериев Илиев отговаря на минималните национални изисквания за придобиване на ОНС Доктор в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, съгласно чл. 2б, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Р България.

Дисертационният труд на тема „Насоки за развитие на автомобилното застраховане в България“, представлява напълно завършен научен труд и съдържа задълбочени изследвания на поставените проблеми.

4. Въпроси по дисертационния труд, критични бележки и препоръки

Въпрос:

1. С какви аргументи и стимули могат да бъдат убедени клиентите да направят застраховка „Автоасистанс“?

Като бележка мога да посоча големия брой формулирани научно изследователски задачи и липсата на баланс между тях – за трета глава е дефинирана само 1 задача, докато към първа и втора глава са поставени по 3 задачи. Посочената бележка в никакъв случай не намалява стойността и значимостта на дисертационния труд.

Като препоръка и пожелание за бъдещата научно-изследователска работа на автора е продължаване на научните изследванията с приложен характер и публикуване на научно-приложните резултати на

дисертационния труд и други научни изследвания и в научни издания в чужбина.

5. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Дисертационният труд и авторефератът към него на Николай Валериев Илиев отговарят напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Р България, Правилника за неговото прилагане, минималните национални изисквания за придобиване на ОНС Доктор по професионално направление 3.8. Икономика и изискванията на СА „Д. А. Ценов“, гр. Свищов.

Давам положителна оценка на дисертационния труд на Николай Валериев Илиев на тема „Насоки за развитие на автомобилното застраховане в България“, и предлагам на уважаемите членове на научното жури, на Николай Валериев Илиев да бъде присъдена образователна и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика и научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (застраховане и социално дело)“.

Изготвил становището: .....

(проф. д.н. Ваня Банабакова)

15. 09. 2023 г.
Гр. Велико Търново